

OORLOGSMONUMENTEN FIETSROUTE HEEMKRING HEEL

Inleiding: Oorlogsmonumenten fietsroute Heel (1.53 min)

De oorlogsmonumenten fietsroute Heel is een initiatief van de Heemkring Heel.

Het betreft een digitale fietsroute van ongeveer 20 km waarbij diverse oorlogsmonumenten worden aangedaan in en rond de plaats Heel, omvattende naast Heel de kernen Pol, Panheel en Osen.

De Tweede Wereldoorlog heeft in dit Maasdorp zijn sporen nagelaten. Veel plekken getuigen daar nog van of herinneren aan de verhalen, die veel toenmalige dorpsbewoners hebben vastgelegd. Heel kent ook 5 oorlogsmonumenten. Deze route leidt u langs deze plekken en monumenten en vertelt het daarbij behorende verhaal. Deze route laat tevens het vele natuurschoon zien wat Heel en omgeving ook zo mooi maakt.

De oorlog begint op een stralende vrijdagmorgen 10 mei 1940 als vijandelijke troepen Nederland binnenvallen. Duitse legereenheden trokken op die eerste oorlogsdag in de namiddag over de Napoleonsweg richting België. Inwoners van Heel hoorden wel doffe knallen en geweervuur aan de Maas, maar pas op 11 mei trokken de eerste troepen door Heel, in de richting van Panheel en Ittervoort. Het begin van een oorlog die voor een groot deel van het dorp tot 16 november 1944 zou duren, maar eigenlijk pas na de bevrijding van Roermond op 1 maart 1945 echt voorbij was.

We beginnen de route hier bij de Sint Stephanuskerk. Loop het kerkhof op en beluister de gesproken tekst.

Sint-Stephanuskerk, plaquette en graven op het kerkhof (08.18 min)

De Sint-Stephanuskerk is de parochiekerk van Heel. De vierkante toren dateert al van omstreeks 1100. De kerk leed eind 1944 enige oorlogsschade, die in 1948 en 1949 werd hersteld.

Slachtoffers:

Als we het hoofdpad naar de ingang van de kerk oplopen, bevinden we ons al op het kerkhof. Direct links aan de muur bevindt zich een plaquette met daarop de namen 18 inwoners die door oorlogsgeweld zijn omgekomen in de Tweede Wereldoorlog.

Het eerste slachtoffer is Nel Giessen, direct bij het begin van de oorlog op 10 mei 1940, door granaatvuur. De andere burgerslachtoffers vielen allen na de bevrijding. In totaal zouden 10 burgerslachtoffers vallen, 9 daarvan door granaatvuur of oorlogsmaterieel. De andere burgerslachtoffers zijn:

Suzanne Kocken, op 23 november 1944.
Sef Levels, op 24 november 1944.
Mia Bijlmakers op 1 december 1944.
Jantje Bijlmakers op 5 december 1944.
Kees van Vught, op 5 december 1944, in Horn.
Pierre Houtackers, op 6 december 1944.
Bet Rutjens, op 24 maart 1945.

Annie Huijskens, op 26 april 1945 door brand ontstaan door opslag van oorlogsmaterieel.
Nellie Theunissen, op 20 mei 1945 overleden in Büderich, Duitsland door onbekende oorzaak.

Vier slachtoffers vielen terwijl ze hun dienstplicht vervulden:

Jan van Ass, op 1 december 1942 als onderluitenant in het KNIL in het toenmalige Nederlands-Indië.

Jo Schreurs, in 1943 als oorlogsvrijwilliger op Kreta.

Manuel Mertens, op 16 september 1947 in Nederlands-Indië.

Theo Theunissen, vermoedelijk als soldaat voor het Duitse leger in Rusland gestorven.

Datum onbekend.

Onder de gedeporteerde n.a.v. de Grote Kerkrazzia viel één slachtoffer:

Giel Bijlmakers, op 18 oktober 1944, gestorven in een suikerfabriek in Duitsland.

Twee verzetsmensen kwamen om in het concentratiekamp:

Willem Heber, op 25 maart 1945 in Mauthausen.

Tjeu Rutten, op 31 mei 1945 in Bergen-Belsen.

Eén verzetsheld is gefusilleerd:

Sylvester Berden, 7 november 1944.

Bij een aantal van hen staan we tijdens de route nog eens extra stil.

Graven op het kerkhof:

Aan het hoofdpad naar de kerk, bevinden zich aan de linkerkant het grafmonument van de verzetsman Silvester Berden en daarachter 2 witte graven van de Stichting Oorlogsgraven. Deze 2 graven zijn de laatste rustplaats van Jan Cuijpers en Frans Fincken. Jan was klompenmaker van beroep, Frans was timmerman. Zij waren inwoners van Stevensweert en hadden hun medewerking verleend aan een vluchtroute voor ontsnapte krijgsgevangenen uit Duitse kampen. In het najaar van 1944 was deze vluchtroute verraden en werd de grond onder hun voeten te heet. In een poging om over de Maas naar bevrijd gebied te ontkomen zijn zij verdronken. De verschillende sterfdata hebben betrekking op de dagen dat hun dode lichamen uit de Maas zijn gehaald. Jan Cuijpers is 25 jaar geworden, Frans Fincken 24 jaar.

Het grafmonument van Sylvester Berden verwijst naar een bijzondere verzetsman. Sylvester was in 1919 geboren in Den Haag en was oud-sergeant van het Nederlandse leger, in het verzet gegaan en ondergedoken op Huize Sint Joseph in Heel. Op Dolle Dinsdag (4 september 1944) speelden zich in heel Nederland emotionele taferelen af naar aanleiding van de berichten dat het land nu elk moment bevrijd kon worden van de Duitse bezetting. De gehele bevrijding van Nederland zou echter tot mei 1945 duren!. Op de dag na Dolle Dinsdag begon Sylvester samen met zijn jongere broer Joost vanuit het gesticht Sint Joseph met het illegale krantje "Daalzichtse BerichtenDienst" (DBD). Ook bracht hij Duitse stellingen en gevechtsposities in kaart, waardoor de geallieerden de vijand met grote precisie konden bestoken. Toen de Duitsers gingen onderzoeken hoe dat mogelijk was, ontdekten ze dat er

vanuit het gesticht moest worden geseind. Op zondag 5 november 1944, elf dagen voor de bevrijding van Heel, omsingelden vijftig parachutisten Huize Sint Joseph en arresteerden zij Berden, die als pater was verkleed. In zijn kamer werden getypte radioberichten en schetsen van Duitse gevechtsposities gevonden. Zijn broer wist te ontkomen door over de Maas te zwemmen. Sylvester werd op bevel van de beruchte politiechef Max Ströbel in Kessel-Eik gefusilleerd en daar begraven. Op 7 november werd hij herbegraven in Heel en nadien overgebracht naar het Nationale Ereveld te Loenen in Gelderland. Het grafmonument in Heel werd opgericht door vrienden uit het verzet. Sylvester is ook postuum onderscheiden van Amerikaanse en Britse zijde.

Gebrandschilderd raam.

In de kerk bevindt zich nog een gebrandschilderd raam, dat herinnert aan de luchtoorlog boven Heel. Vele inwoners hebben in die tijd de beelden gezien van de nachtelijke hemel vol met geallieerde bommenwerpers en de Duitse zoeklichten die deze vliegtuigen probeerden te vangen in hun lichtbundels. Pastoor Kengen ontving in 1946 als cadeau van de parochianen bij zijn 40-jarig presterjubiläum, dit glas-in-lood-raam, dat vervaardigd is door atelier Max Weiss. Het raam bevindt zich in de rechter-zijbeuk van de kerk.

Na het bezoek aan de kerk en het kerkhof vervolgen we via een route door het Sleijdal de weg naar Pol. Fiets de kerkberg naar beneden langs Cultureel Centrum Don Bosco en sla vervolgens linksaf het Bongerdpad in.

Deportatieplaquette in Pol: Sporen die Blevén (6.05 min)

Halverwege de route van Heel naar Pol vinden we aan de rechterkant van het fietspad een plaquette onder de titel: Sporen die bleven. Deze plaquettereeks herinnert aan de grote kerkrazzia in oktober en november 1944 in Noord- en Midden-Limburg. Aan het einde van de Tweede Wereldoorlog waren vrijwel alle Duitse jongens en mannen ingelijfd in het leger. Daarom nam de bezetter in de herfst van 1944 de beslissing om ruim 3.000 jongens en mannen uit het gebied tussen Maas en Peel in Limburg verplicht tewerk te stellen in fabrieken, aan spoorwegen en op boerenbedrijven in Duitsland. Op zondag 8 oktober vond de eerste en grootste razzia plaats. Hierbij werden 2.000 jongens en mannen met geweld bijeengedreven en gearresteerd. Tijdens de kleinere razzia's die volgden in de weken daarop zijn nog eens ruim 1.000 mannelijke inwoners uit dit gebied opgepakt.

De situatie van de meeste dwangarbeiders was slecht: erbarmelijke huisvesting, honger, kou en slechte hygiëne. Daarnaast leefden zij in grote onzekerheid over hun eigen leven en dat van hun achtergebleven familieleden, en heerste er een permanente angst voor geallieerde bombardementen op de fabrieken waarin ze tewerkgesteld waren. Na de bevrijding, ruim een half jaar later, bleek dat 120 dwangarbeiders hun tewerkstelling niet overleefd hadden. De rest keerde, vaak geestelijk en fysiek gebroken, naar huis terug.

Ter herinnering aan deze Grote Kerkrazzia en om erkenning van het leed dat de ruim 3.000 gedeporteerden werd aangedaan, is in 45 dorpen in Noord- en Midden-Limburg een monumentenreeks (bestaande uit plaquettes en twee monumenten) opgericht. Deze gebeurtenis is na de bevrijding namelijk een stuk vergeten oorlogstragedie geworden.

Uit de kern Pol werden tien jongens en mannen opgepakt om gedwongen te gaan werken in de Duitse oorlogsindustrie. Allen keerden terug naar huis.

Tenie (Ton) Geenen was één van de mannen uit Pol. Op 8 oktober 1944 (let wel: slechts 6 weken voor de bevrijding!) werd Tenie (destijds 21 jaar) door een van de Duitsers die in Pol gelegerd waren, verteld dat hij met hem mee moest gaan naar Horn om een paar dagen bij Magné (van het kasteel in Horn) appels te gaan plukken. Hij hoefde alleen maar een jack en een scheerapparaat mee te nemen. Onder dit voorwendsel werd Tenie meegenomen en bij een grote groep mannen uit Heel en Panheel gevoegd. Te voet ging het naar een wei van boer Hamans in de Weerd bij Roermond. Vanuit Roermond ging het transport per veewagons via Venlo naar Duitsland. Eindbestemming van de reis per spoor was voor deze groep uit Heel, Panheel en Pol de suikerfabriek in de buurt van Vechelde in Nedersaksen. Omdat de bietencampagne in volle gang was, werd er hard gewerkt, in diensten van 12 uur per dag. Na de bietencampagne werd het werken minder intensief en uiteindelijk werd een deel van de groep op transport gesteld naar Sleeswijk-Holstein. Het werk overdag bestond uit het draineren van stukken land. Tenie zegt hierover: “Wij moesten de gleuven graven voor de draineerbuizen. De Duitsers legden de buizen erin en daarna moesten wij de gleuf weer dichtgooien. Maar als de Duitsers even niet keken, konden wij het niet laten om stiekem een stuk buis dwars in de gleuf te leggen, zodat het water niet kon doorstromen.” Omdat Tenie met zijn metgezellen daar vlak bij de grens met Denemarken zat, was er geen dreiging van oorlogsgevaar en mochten ze soms zelfs naar de Engelse zender luisteren.

Een dag na de capitulatie begint de groep al aan de terugreis. Eerst te voet naar het 150 km. verder gelegen Hamburg. Pas na een maand wordt de grens bij Enschede over gestoken. Per trein en vrachtwagen bereiken ze vervolgens Weert, waarna ze per vrachtwagen naar Heel worden vervoerd. Na een afwezigheid van 8 maanden is Tenie weer in Pol, waar niemand van zijn komst op de hoogte was en waar men niet van elkaar wist of men de oorlog had overleefd.

Achteraf bezien heeft Tenie er naar omstandigheden geen slechte tijd gehad, in tegenstelling tot vele andere dwangarbeiders. Daarvan zullen de andere verhalen bij de monumenten van Sporen die bleven in Panheel en Heel verslag doen.

We vervolgen onze route rechtdoor via Pol en een stukje Wessem naar de sluis in Panheel.

Plaquette Bevrijdingsmonument Sluis Panheel (2.06 min)

De plaquette Bevrijdingsmonument is aangebracht op de muur van de sluis aan de overzijde van de rijbaan.

Let goed op het overige verkeer!!!

Rond deze sluis, beter gezegd rond het kanaal Wessem-Nederweert, is hard gevochten tijdens de bevrijding. Op 25 september 1944 waren het de manschappen van de Belgische Piron Brigade die de Belgisch-Nederlandse grens overstaken en de Duitsers tot achter dit kanaal teruggedreven in een strook van Thorn tot Ell. Dan stopt echter de opmars, met name door een te geringe troepensterkte en het missen van zwaar materieel. Maar als op 9 november de manschappen van het Britse Queens Royal Regiment van de Britse Zevende Pantserdivisie (de zogenaamde “Desert Rats”) arriveren, verandert de situatie. Een eerste poging om Wessem te bevrijden mislukt. Maar op 11 november slagen soldaten van de Piron Brigade er in om nabij Ell het kanaal over te steken en een Duits bruggenhoofd uit te schakelen. Op diezelfde dag verjagen de Desert Rats de laatste Duitse Fallschirmjäger uit Wessem en wordt op 14 november 1944 de sluis bij Panheel veroverd en wordt de weg gebaad voor de

bevrijding van Heel en Panheel. Dit vindt, na een korte adempauze en hergroepering van de troepen, op 16 november plaats.

We vervolgen onze weg rechtdoor en gaan via Fun Beach en Leerke Ven naar de kapel in Panheel.

Kapel van Onze Lieve Vrouw van het Heilig Hart in Panheel (02.13 min)

We staan nu bij de kapel van Onze Lieve Vrouw van het Heilig Hart in Panheel. Ook dit is een markant punt in deze fietsroute. We vertellen iets over de oorsprong en de oorlogsjaren van de kapel.

De kapel dateert van 1875. De inwoners van Panheel konden hier in de winter de mis horen. Het Mariabeeld in de kapel is geschonken door schippers. Op zondag bezochten zij vaak vanuit de Panheeldersluis de Heilige Mis.

Met name in de laatste maanden van 1944 heeft Panheel sterk te lijden onder het oorlogsgeweld. De kapel lag vanaf 1944 vijf maanden in de frontlinie en werd door kanonnenvuur vrijwel volledig verwoest.

In de maanden juni tot en met december 1945 werden er geldinzamelingen in het dorp gehouden ten bate van de wederopbouw van de kapel. In juni 1945 werd een bevrijdingsfeest georganiseerd en in 1947 nog eens fancyfair. Inmiddels was architect Pierre Weegels uit Weert benaderd om een nieuwe kapel te ontwerpen. De nog bruikbare stenen van de verwoeste kapel aangevuld met stenen van verwoeste huizen werden hergebruikt. In 1947 was de kapel gereed. De herbouw kostte 2900,81 gulden.

In de kapel vallen met name de glas-in-lood ramen (uit 1948) op die vervaardigd zijn in het atelier van Max Weiss.

De kapel is één van de drie gemeentelijke monumenten in Panheel.

We vervolgen onze weg rechtdoor.

Deportatieplaquette in Panheel: Sporen die Bleven (6.50 min)

Ook inwoners van Panheel ontkwamen niet aan de Grote Kerkrazzia. Uit Panheel werden 26 personen gedeporteerd. Allen keerden terug naar huis.

Onder hen bevond zich Jo Peters (Jo vanne Fuus). Jo woonde met zijn familie in de zuivelfabriek (de Fuus), die verder op de Sint Antoniusstraat nog te vinden is. Ook twee andere families hadden in de materialenkelder aan de achterkant van de fabriek hun onderdak gevonden. Zij waren daar beschut tegen de beschietingen door de geallieerden, die zich zo'n 400 meter verderop aan de overzijde van het kanaal Wessem-Nederweert bevonden. De Duitsers hadden aan de voorkant van de fabriek in de boterkelder hun hoofdkwartier gevestigd.

Op zondagmorgen 8 oktober 1944 komen Wehrmachtssoldaten en een Nederlandse SS-er de binnenplaats achter de fabriek oplopen en sommeren alle aanwezige mannen zich te melden. Deze moeten voor een paar dagen versperringen gaan graven in Viersen (net over de Duitse grens bij Venlo), is het voorwendsel. De dan net 24-jaar geworden Jo ruikt onraad en vlucht

naar een schuilplaats achter een van de ketels in het ketelhuis. Deze schuilplaats had hij al eerder uit voorzorg ingericht. Als de overige mannen zich melden, weten de Duitsers al dat één persoon ontbreekt. De avond daarvoor vroeg namelijk een Duitse soldaat hoeveel Männer er waren, omdat de Hauptmann op Schnapps zou trakteren. Als de Duitsers dan een persoon missen, dreigen ze de 65-jarige oom Harrie mee te nemen. Jo besluit zich dan alsnog te melden. Vijf mannen worden zo afgevoerd en met de andere mannen uit Panheel naar het toenmalige voetbalterrein van Heel gebracht. Hier waren al circa 125 mensen uit Heel, Pol en Wessem. De latere echtgenote van Jo, Leen Schreurs, weet nog enkele mensen via een Ausweiss wegens ongeschiktheid of ziekte, verkregen via een Duitse legerarts, vrij te krijgen. Ook Jo krijgt zo'n vrijstelling, maar staat deze af aan zijn oudere broer Pierre, die moeilijk ter been, getrouwd en vader is. De voettocht naar Horn vindt in een grimmige sfeer plaats. In Roermond worden ze in stinkende veewagens bijeen gepropt om onderweg nog meer mannen mee te nemen. Vanaf Venlo gaat het naar Wuppertal, waar ze verblijven in een barakkenkamp. Later wordt er doorgereisd richting Hannover.

Half oktober wordt Jo met een aantal mensen naar de suikerfabriek Dettum bij Vechelde gebracht. Daar was het hard werken in 12-uurs ploegen onder slechte omstandigheden. Jo maakt daar vanaf een hoogte van 7 à 8 meter met een paar kompanen een stevige val van een stapel suikerzakken. Hij ondervindt hiervan nog zo veel hinder, dat hij slechts ten dele kan werken. Hij wordt hierop regelmatig aangesproken en bedreigd wordt met verplaatsing naar Straflager 21 in Aken. Praktisch iedere avond vinden er bombardementen op Braunschweig en omgeving plaats.

Aan het einde van de bietencampagne wordt Jo half december met een paar mensen per trein vervoerd naar de Kalk- und Zementwerke Schandelah. Daar bleek een Straflager te zijn voor politieke gevangenen. Jo en consorten moeten hier barakken bouwen. Het was winter, een dikke sneeuwlaag en -10 graden vorst. Hier wordt Jo ziek, hij heeft zware griepaanvallen en een longontsteking. Half januari wordt hij gedwongen tot hervatting van de werkzaamheden, tot hij weer een nieuwe longontsteking krijgt. Vanaf 5 februari krijgt men echter alleen eten op de fabriek: geen werk, geen eten. Zijn collega's spaarden hun eten en brachten dat mee naar hun verblijf. Vanaf eind februari werkt Jo bij een bouwfirma en vanaf maart beginnen de mannen ook fruitbomen te snoeien. Op de boerderijen waren namelijk geen mannen aanwezig. De boerinnen gaven de mannen goed te eten. Hun magen konden dit nauwelijks aan. Vanaf april wordt er gewerkt in een steenkuil te Hardorf. De Duitse soldaten zijn merkbaar gespannen door het naderende einde van de oorlog. Op 9 april is er een transport naar Magdenburg, in de colonne op weg naar het station weet Jo met 3 anderen te ontsnappen.

De mannen houden zich de eerste dagen gedeisd en komen via een groep Duitse soldaten die zich overgegeven hadden in contact met Amerikaanse soldaten. Via een tocht, deels te voet, deels via gestolen fietsen en later via vervoer van het Amerikaanse leger werd de reis voortgezet naar Bielefeld en van hieruit werd weer per legertruck bij Glanerbrug (Enschede) de grens naar Nederland overschreden. De ontvangst door Nederlandse douaniers was allesbehalve vriendelijk te noemen en heeft Jo nog lange tijd dwars gezeten. Via Hengelo en een verblijf aldaar werd de reis naar Panheel gemaakt. Uiteindelijk komt Jo op 13 mei 1945 om 17.00 uur, na 8 maanden, weer achterom de binnenplaats opgelopen.

We vervolgen de weg rechtdoor naar het monument bij De Lange Vlieter.

Oorlogsmonument Lange Vlieter (5.42 min)

Het monument bij De Lange Vlieter is in 1999 onthuld ter nagedachtenis aan de crash van de Canadese Wellington bommenwerper.

Bij deze crash stuitten 2 gerenommeerde piloten in het luchtruim boven Heel op elkaar: Wing Commander Sedley Blanchard en Hauptmann Manfred Meurer.

De Crash

Het is zondag 14 februari 1943. Vanaf het Britse vliegveld Dishforth stijgt om 18.00 uur een Wellington bommenwerper op van de Royal Canadian Air Force (RCAF). Aan boord zijn Sedley Blanchard (31 jaar), Percival Corley (20), Joseph Eveline (23), Paul Jeanneret (23), Arthur Longwell (29) en Kenneth Tutton (20). Op de vliegbasis heeft Canada het 426e squadron gelegerd. Canada is als lid van het Britse Gemenebest vanaf 1939 betrokken bij de Tweede Wereldoorlog. Het squadron staat onder leiding van Commander Officer Sedley Blanchard. Hij is ook de piloot van de Wellington, die deel uit maakt van een formatie van 243 Stirlings, Halifaxes en Wellingtons die op weg is naar de Duitse stad Keulen. Al vanaf het begin van de Tweede Wereldoorlog voeren de geallieerden bombardementsvluchten uit naar talloze doelen in Duitsland.

De Duitsers waren zich tegen deze aanvallen via een veelomvattend luchtverdedigingssysteem: een samenwerking van zoeklichten, luchtdoelgeschut, nachtjagers, vliegvelden en radarpeilstations, de zogenaamde Kammhuberlinie. Ook de voormalige Vliegbasis Venlo-Herongen, Fliegerhorst Venlo genoemd, is onderdeel van deze verdediging.

Het is door toedoen van deze verdedigingslinie dat de geallieerde bommenwerpers op de heen- en terugweg naar en van hun doelen in Keulen opgemerkt worden. In onze regio worden ze aangevallen door Duitse nachtjagers die vanaf vliegveld Fliegerhorst Venlo opereren. Tot deze groep behoren ook de gerenommeerde Duitse gevechtspiloot Oberleutnant Manfred Meurer en zijn Bordfunker Gerhard Scheibe in hun Messerschmitt Bf 110.

Meurer vliegt op de bewuste avond eerst in noordelijke richting om dan om 20.05 uur ten zuiden van Veulen (Venray) een Halifax bommenwerper neer te schieten. Alle 7 bemanningsleden komen om het leven. Even later, om 20.20 uur, haalt Meurer boven de Eulesberg bij Velden, nog een Halifax neer. Van dit vliegtuig worden vijf bemanningsleden krijgsgevangen gemaakt, één bemanningslid weet te ontsnappen, één komt te overlijden. Meurer vervolgt zijn vlucht in zuidelijke richting en krijgt zo rond 21.00 uur de Wellington van Sedley Blanchard en zijn bemanning in zicht. Menig inwoner van Heel en Beegden is getuige van het korte luchtgevecht dat volgt. Het is 21.06 uur als de Wellington neerstort. Alle inzittenden komen om het leven.

De hoofdpersonen

Sedley Blanchard wordt door zijn eskader zeer gemist en werd en wordt herinnerd als een bevlogen leider. Ter nagedachtenis is zelfs nog in 2012 in Canada een militair trainingscentrum naar hem genoemd.

Manfred Meurer voert tijdens zijn loopbaan als gevechtspiloot 130 gevechtsmissies uit en hij behaalt 65 nachtelijke overwinningen. Hierdoor is hij in de Tweede Wereldoorlog voor de Duitsers de vijfde meest succesvolle nachtjagerpiloot. Meurer zelf komt op 22 januari 1944 bij een luchtgevecht boven Magdeburg om het leven.

De slachtoffers van de Wellington worden aanvankelijk op de Ehrenfriedhof van Venlo begraven. Na de oorlog worden zij herbegraven op de Oorlogsbegraafplaats van het Gemeenbest Jonkerbos te Nijmegen.

Manfred Meurer is begraven op de Duitse Oorlogsgraven Begraafplaats Friedhof Ohlsdorf in Hamburg.

We vervolgen nu de route rechtdoor langs De Lange Vlieter en een gedeelte door het dorp Beegden naar een andere kern van Heel, het buurtschap Osen.

Monument Osen (4.26 min)

Na de bevrijding van Heel en Panheel op 16 november 1944 trokken de Britse troepen zonder weerstand verder naar Beegden. De Duitsers hadden echter een bruggenhoofd bij Osen (het eiland van Osen) in bezit en de tegenstand vanuit deze positie was hevig. Een eerste aanval door de Britten was op 6 december 1944 gepland. De omstandigheden waren moeilijk, mede omdat het terrein tussen boerderij Pannenhof en de sluis van Osen was vergeven van mijnen. De aanval slaagde deels, maar het sluizencomplex bleef in Duitse handen en bleef 3 maanden lang strijdtonel tussen de Duitsers en de Britten. Op 19 februari 1945 verschenen de Amerikaanse soldaten van de 75e US infanteriedivisie aan het Heels-Beegdense front. In de avond van 25 februari stak een Amerikaanse aanvalsgroep het Oserkanaal over en wist het eiland van Osen op de Duitsers te veroveren. Op 26 februari 1945 was ook Osen bevrijd.

Het monument bij Osen getuigt van deze gevechten en de slachtoffers die daarbij zijn gevallen.

Bij dit monument staan we ook stil bij een ander ingrijpend moment voor de lokale bevolking: de evacuatie van oktober 1944.

Evacuatie:

Op 27 oktober 1944 werden de inwoners van Heel, Pol en Panheel overvallen door het bericht dat ze moesten evacueren. Dit bericht werd door de dorpskantonier Schreurs met de klepper en door veldwachter Bloemers rond gebazuind. De volgende ochtend al moesten de huizen verlaten zijn. Dit bericht komt, kort na de Grote Kerkrazzia van 8 oktober en met de hoop dat de bevrijders 'alleen nog maar' het kanaal Wessem-Nederweert hoefden over te steken, hard aan. Waar moest men naar toe en wat moest men meenemen? Soms werden waardevolle spullen begraven.

De volgende ochtend gaat een lange stoet op pad met wanhopige oude mensen en huilende kinderen. Voor het vervoer van bagage maakt men gebruik van boerenkar, kruiwagens, bolderkarren, kinderwagens en fietsen. De stoet gaat naar dorpen in de omgeving, die minder te lijden hebben onder het granaatvuur: Horn, Haelen, Nunhem en Neer. Ook zijn er mensen die naar Baexem gaan. Men vindt er overigens vrijwel probleemloos onderdak bij familie en vrienden. Veelal grote gezinnen werden op deze manier onderdak geboden. Voor de verhuizing van de spullen gingen sommigen een paar keer op en neer. Ook tijdens het verblijf elders, ging menigeen toch vaak nog even naar Heel om te kijken hoe de situatie daar was.

Na de bevrijding van 16 november kwam iedereen weer terug naar zijn vertrouwde plek in Heel. Maar door de vele beschietingen tot in het voorjaar van 1945, bleef het een onrustige en onveilige periode.

We fietsen terug over de sluis en gaan linksaf richting het centrum van Heel, naar het monument bij Burgerhout.

Let op!! Er volgt pas weer gesproken bewegwijzering nadat u vanaf de sluis linksaf bent gegaan richting Heel.

Verzets- en oorlogsmonument Burgerhout (5.13 min)

Het monument voor Willem Heber en Mathieu Rutten in Heel is opgericht ter nagedachtenis aan deze twee dorpsgenoten die tijdens de Tweede Wereldoorlog onderduikers hebben geholpen en die in een concentratiekamp om het leven zijn gekomen.

In het voorjaar van 1943 doken duizenden Nederlanders onder om aan de tewerkstelling in Duitsland te ontkomen. 'Wehrmachtbefehlshaber' generaal Christiansen had namelijk aangekondigd dat 300.000 Nederlandse militairen alsnog in krijgsgevangenschap zouden worden afgevoerd. Hierdoor werd de vraag naar onderduikplaatsen op het platteland enorm groot. Aannemer-timmerman Linssen uit Beegden richtte in de bossen een klein kamp in voor vluchtelingen en onderduikers, maar de bezetter ontdekte deze schuilplaats. Vervolgens bouwde Linssen drie nieuwe onderkomens in de bossen bij Beegden, Baexem en Haelen. Ook landbouwer Willem Heber uit Heel richtte in de buurt van zijn boerderij een schuilplaats in. Linssen en Heber besloten te gaan samenwerken en kregen steun van het Midden-Limburgse verzet, met name van Mathieu Rutten en diens vader. Tientallen onderduikers uit zowel de directe omgeving als het westen van het land werd hier onderdak verschaft. De geestelijkheid uit de omringende parochies, die ook nauw betrokken was bij het verzet en de hulp aan onderduikers, zorgde voor boeken en huisraad.

Ondanks het voortdurende gevaar ontdekt te worden, waren lang niet alle onderduikers altijd even voorzichtig. Tijdens een kermis in de buurt zongen een aantal van hen een lied met de tekst 'en dat wij onderduikers zijn, dat willen wij weten'. Bij de leiding van het onderduikkamp werd meteen groot alarm geslagen. Om ieder risico te voorkomen werd besloten de onderduikers elders te huisvesten. Eerder al hadden enkele onderduikers een wat agressieve houding aangenomen tegenover een stroper die ze vaak in de bossen zagen rondscharrelen. De stroper ontdekte het volledig ingerichte kamp en meldde dit aan een Roermondse NSB'er en aan het hoofd van de Roermondse politie. De marechaussee in het rayon Heythuysen werd verzocht in te grijpen, maar zag hiervan af omdat het kamp buiten hun dienstsector lag. Intussen was de evacuatie van het onderduikerskamp in volle gang. Alle 45 bewoners vertrokken naar andere schuilplaatsen.

Toen er wekenlang geen politieman kwam opdagen, betrokken 26 onderduikers opnieuw het kamp. Op nadrukkelijk verzoek van de politiechef in Roermond bemoeide inmiddels de Sicherheitsdienst zich met de meldingen omtrent de onderduikers. De SD'ers Ströbl, Nitsch en Conrad kwamen vanuit Maastricht naar Heel om met manschappen van de Ordnungspolizei de bossen vanaf het klooster Exaten tot aan Beegden uit te kammen. In totaal werden 18 personen gearresteerd. Sommigen kwamen na enige tijd vrij, anderen werden via kamp Amersfoort naar Duitsland getransporteerd. Twee gevangenen zagen kans te ontsnappen. Een van de gevangen genomen onderduikers had in het onderduikerskamp een dagboek bijgehouden. Dat werd de boeren Heber en Rutten noodlottig. De onderduikers hadden bij hen thuis naar uitzendingen van de Engelse radio geluisterd en dat ook in het dagboek genoteerd. Heber en Rutten werden op basis hiervan gearresteerd en uiteindelijk naar concentratiekampen gebracht. Willem Heber overleed op 25 maart 1945 in het concentratiekamp Mauthausen en Mathieu Rutten op 31 mei 1945 in Bergen-Belsen.

Het monument is onthuld op 31 augustus 1947 door toenmalig burgemeester Bongaarts.

We vervolgen onze weg rechtdoor.

We gaan nu naar de laatste plaquette in deze route van Sporen die Bleven.

Deportatieplaquette in Heel: Sporen die Bleven (3.38 min)

In Heel werden 43 jongens en mannen meegenomen tijdens de Grote Kerkrazzia. Van hen overleefde 1 man de oorlog niet.

De jacht op mannen werd in Heel nauwgezet uitgevoerd. Alle uitvalswegen werden afgezet. Iedereen die zich buitenshuis bevond, moest onmiddellijk naar binnen. Kerkverlaters werden aangehouden. Vervolgens gingen militairen en Grüne Polizei de huizen af. Elke man tussen 17 en 50 jaar moest zich gereedmaken voor vertrek. Opvallend was dat in andere plaatsen vaak de bovengrens op 60 jaar lag. Om tien uur werden ze op het plaatselijke voetbalveld aan de Heerstraat verwacht. Dreigementen en intimidaties waren niet van de lucht. Kinderen zouden worden doodgeschoten als men in gebreke bleef. In de veronderstelling dat het slechts om ‘schanzen’ bouwen aan de Maas ging drongen veel vrouwen er bij hun echtgenoten en zonen op aan zich te melden om erger te voorkomen. Sommige gaven er gehoor aan, maar de meesten zochten naar een schuilplaats. Giel Bijlmakers was een van de mannen die zich meldde op het voetbalveld. Bij de mannen van Heel sloten later de mannen van Pol en Panheel aan. Bij het vertrek speelden zich emotionele taferelen af.

Na het vertrek van de mannen daalde er een doodse stilte over de drie kernen neer. 's Avonds verscheen de 39e editie van het door Sylvester Berden geproduceerde verzetsblad “Daalzichtse Berichtendienst”: “Een zware, heel zware slag heeft ons vandaag getroffen : onze mannen zijn vanmorgen gedeporteerd, als slaven weggevoerd.”

Ook voor Giel Bijlmakers was de reis naar Noord-Duitsland een beproeving. Uiteindelijk belandde Giel, net zoals de meeste mannen uit Heel, Pol en Panheel, in de suikerfabrieken in Vechelde, Wendessen en Dettum. De bietencampagne was in volle gang en er werd hard en lang in ploegendiensten van gemiddeld 12 uur per dag gewerkt. In de derde nacht op 18 oktober had in Vechelde een ernstige en tragische gebeurtenis plaats. Giel Bijlmakers werd dood aangetroffen in de centrale afvoergoot, die tussen 2 rijen ketels in de kelderruimte liep, slachtoffer van een ongeluk. Giel Bijlmakers was 33 jaar, en liet zijn vrouw Marie en 2 zonen, Jan en Pierre achter.

Op 20 oktober werd hij in aanwezigheid van zijn Heelder vrienden ter aarde besteld. Een van hen was het nog gelukt om een priester te vinden in het naburige Peine.

We fietsen nu terug richting de Jumbo en slaan voor de Jumbo rechtsaf de Dorpsstraat in.

Afsluiting (0.42 min)

Sla linksaf en fiets naar het eindpunt van deze fietsroute.

Heemkring Heel hoopt dat u heeft genoten van deze fietstocht en ziet u graag terug tijdens een van haar andere activiteiten. Bezoek ook eens de website van Heemkring Heel. Voor een kleine jaarlijkse bijdrage kunt u donateur van de Heemkring Heel worden en zodoende een bijdrage leveren aan het behoud van het cultureel erfgoed van Heel en omstreken.